

YAZILI YARGILAMA USULÜNDE DELİLLERİN SUNULMASI İÇİN TARAFLARA SÜRE VERİLMESİNE DAİR HMK m. 139/1-ç HÜKMÜNÜN BASİT YARGILAMA USULÜNDE UYGULANIP UYGULANAMAYACAĞI

Doç. Dr. Leyla AKYOL ASLAN*

Öz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 139/1-ç hükmüne göre, yazılı yargılama usulünde, tarafların, ön inceleme duruşma davetiyesinin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre içinde dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları gerekir. Aksi halde mahkemece tarafların o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılmalarına karar verilir. Kanunun basit yargılama usulüne ilişkin 318'inci maddesinde delillerin ikamesi başlığı altında bazı hususlar düzenlenmiş, ancak biraz önceki hükme benzer açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte kanun koyucu, Kanunun 322'nci maddesinde, basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hallerde, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanacağına yönelik bir atıf hükmüne yer vermiştir. Bu düzenleme tarzı nedeniyle, Yargıtay, Kanunun 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde de uygulanıp uygulanamayacağına dair farklı kararlar vermiştir. Bu çalışmada söz konusu mesele, Yargıtay kararları ve doktrinde ileri sürülen görüşler çerçevesinde ele alınıp değerlendirilecektir.

* Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye | Assoc. Prof. Dr., Kırıkkale University Faculty of Law, Department of Civil Procedure, Enforcement and Insolvency Law, Kırıkkale, Turkey.

✉ lylakyol@hotmail.com • ORCID 0000-0001-9245-5333

✎ **Atıf Şekli** | Cite As: AKYOL ASLAN Leyla, "Yazılı Yargılama Usulünde Delillerin Sunulması İçin Taraflara Süre Verilmesine Dair HMK m. 139/1-ç Hükümünün Basit Yargılama Usulünde Uygulanıp Uygulanamayacağı", *SÜHFD.*, C. 29, S. 4, 2021, s. 3349-3381.

✎ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Anahtar Kelimeler

Basit Yargılama Usulü • Delillerin Sunulması • Ön İnceleme • Medeni Usul Hukuku • Hukuk Muhakemeleri Kanunu

WHETHER THE PROVISION OF CCP ARTICLE 139/1-Ç ON GIVING A PERIOD TO PARTIES FOR SUBMISSION OF EVIDENCE IN THE WRITTEN TRIAL PROCEDURE IS APPLICABLE ON SIMPLE TRIAL PROCEDURE

Abstract

According to the provision of Article 139/1-ç of the Turkish Code of Civil Procedure (CCP), in the written trial procedure, the parties must submit to the court the documents they have shown in their petitions, however, they have to submit the documents that they have not demonstrated within two weeks of the notification of the preliminary examination hearing invitation. Otherwise, the court decides that the parties will be deemed to have given up relying on that evidence. In Article 318 of the CCP regarding the simple trial procedure, some issues were regulated under the title of submission of documents of evidence, but a clear regulation similar to the previous provision was not included. However, the legislator, in Article 322 of the CCP, in cases where there is no provision about the simple trial procedure, the provisions regarding the written trial procedure included a reference provision for its implementation. Due to this regulation type, the Turkish Court of Cassation has given different decisions as to whether the provision of 139/1-ç of CPP can also be applied in the simple trial procedure. In this study, the issue in question will be discussed and evaluated within the framework of the Turkish Court of Cassation decisions and the views put forward in the doctrine.

Key Words

Simple Trial Procedure • Submission of Documents of Evidence • Preliminary Examination • Civil Procedure Law • Turkish Code of Civil Procedure

I. GİRİŞ

Bu çalışmanın konusunu, basit yargılama usulüne tabi davalarda, taraflara, delillerini sunabilmeleri amacıyla ayrıca süre verilip verilemeyeceği hususu teşkil etmektedir. Diğer bir ifade ile bu çalışmada, yazılı yargılama usulüne ilişkin HMK m. 139/1-ç hük-

münün¹, basit yargılama usulünde de uygulanıp uygulanamayacağı meselesi ele alınacaktır. Bu konuda alt derece mahkemeleri uygulamasında yeknesak bir uygulama bulunmadığı gibi Yargıtay'ın daireleri arasında da görüş ayrılıkları vardır. Söz konusu mesele hakkında, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun (HGK) kararları arasında dahi farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıda da inceleneceği üzere, Hukuk Genel Kurulu, önceki kararlarının aksine, yakın tarihte verdiği bir kararında, HMK m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde de uygulanabileceğine karar vermiştir.

İnceleme konusu, genel olarak basit yargılama usulünde delillerin sunulması bakımından önem taşıdığı gibi özel olarak tanık delili bakımından da ayrıca önem taşımaktadır. Uygulamada özellikle, basit yargılama usulünde tarafların dilekçelerinde tanık delilini göstermelerine (bildirmelerine) rağmen, dilekçelerine ekli olarak ya da mahkemece verilen süre içinde tanık listesini sunmamları halinde, daha sonra yapmış oldukları tanık dinletme taleplerinin reddine karar verildiği tespit edilmektedir. Ayrıca, yine uygulamada basit yargılama usulüne tabi davalarda, mahkemenin tenzih kararı ile özellikle davalı tarafa, tanık delili (ve listesi) de dahil bütün delillerini göstermeleri ve sunmaları için süre verildiği, bu kararın gereğinin yerine getirilmemesi halinde ise, tarafın söz konusu delillere dayanmaktan vazgeçmiş sayılacağına dair kararlar verildiği görülmektedir. Bu kapsamda çalışmada, basit yargılama usulünde, delillerin gösterilmesi ve sunulması, delillerin sunulması için taraflara ayrıca süre verilip verilemeyeceği incelenmeye çalışılacaktır.

II. DOKTRİNİN KONUYA YAKLAŞIMI

Doktrinde hakim görüş, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler arasında düzenlenmiş olan HMK m. 139/1-ç hükmünün, basit yargılama usulüne uygulanamayacağı, diğer bir ifadeyle,

¹ 7251 sayılı Kanun değişikliğinden önceki duruma göre HMK m. 140/5 hükmü.

basit yargılama usulünde, dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz mahkemeye sunmadıkları delilleri sunmaları amacıyla taraflara iki haftalık kesin süre verilemeyeceğini kabul etmektedir².

Hakim görüşün ilk gerekçesi, basit yargılama usulüne ilişkin hükümler arasında (m. 316-322), yazılı yargılama usulündeki gibi bir hükme (m. 139/1-ç) yer verilmemiş olmasıdır. Kanunda bu nitelikte bir hükme yer verilmediğine göre taraflara ayrıca süre verilmesi de söz konusu olamaz³. Bu husus, aşağıda ayrıca değerlendirileceğinden, şimdilik bu gerekçeyi aktarmakla yetiniyoruz.

Hakim görüşün diğer bir gerekçesi ise esas olarak basit yargılama usulünün mahiyetine ve amacına dayanmaktadır. Şöyle ki, basit yargılama usulü daha çabuk sonuçlandırılması gereken, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilir dava ve işler için kabul edilmiş bir usuldür. Basit yargılama usulü ismine de uygun olarak daha basit,

² Bkz. KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C. II, Ankara, 2020, s. 1695-1696; KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Baskı. 3, Ankara, 2019, s. 612; ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, Medeni Usul Hukuku, Baskı. 6, Ankara, 2020, s. 747; YILMAZ, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt. 4, Baskı. 4, Ankara, 2021, s. 4669-4670; PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Baskı. 8, İstanbul, 2020, s. 463; TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku, C. 1, Baskı. 2, Ankara, 2018, s. 1115; KARSLI, Abdürrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, Baskı. 5, İstanbul, 2020, s. 711; ATALI, Murat, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, C. III, Baskı. 15, İstanbul, s. 2098-2099; GÖRGÜN, Şanal/BÖRÜ, Levent/ TORAMAN, Barış/KODAKOĞLU, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, Baskı. 9, Ankara, 2020, s. 609; ERDÖNMEZ, Güray, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı", İBD C. 87, S. 5, 2013, s. 45; BOLAYIR, Nur, Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hakim Rolü, İstanbul, 2014, s. 242-243, s. 245; DİRENİSA, Efe, Hukuk Yargılamasında Ön İnceleme Aşaması, Baskı. 1, İstanbul, 2021, s. 288-289; ÖZÇELİK, Volkan, Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi, Ankara, 2020, s. 323; ULUKAPI, Ömer/YARDIMCI, Tamer Emre, "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Sonradan Delil Gösterilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 483-507, Basım Yılı: 2015, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, s. 483-507, s. 487 dn. 16.

³ ATALI-Pekcanitez-Usul III, s. 2099; ÖZÇELİK, s. 323.

daha kısa, daha seri bir yargılama usulüdür⁴. HMK m. 318 hükmü basit yargılama usulünün amacına da uygun olarak kısa sürede delillerin toplanarak incelenebilmesi düşüncesiyle kabul edilmiştir. Dilekçe sayısının sınırlandırılması, iddia ve savunmayı değiştirme yasağının daha erken aşamada başlaması, davanın bir kez yenilenebilmesi ve taraflara delillerini sunabilmeleri için ayrıca süre verilmemesi gibi kurallar, bu usulde görülecek işlerin basit olması, kısa sürede karara bağlanmasının gerekmesi ve özellikle yargılamanın hızlandırılması düşüncesiyle kabul edilmiştir⁵.

Bu nedenlerle basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulündeki gibi HMK m. 139/1-ç hükmüne göre taraflara ayrıca iki haftalık kesin süre verilemez. Kanunda öngörülen şekilde (m. 318) delillerini sunmayan taraf, o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılır. Ancak basit yargılama usulünde de koşulları varsa tarafların m. 145 hükmüne göre sonradan delil göstermesi ve sunması mümkündür⁶. Özetle hakim görüşüne göre, basit yargılama usulünde mahkeme, tarafların dilekçelerinde gösterdikleri yazılı belgeleri mahkemeye sunmaları ve başka yerden getirtilecek belgeler hakkında bir izahatta bulunmamaları halinde, yazılı belgeleri sunmaları ya da izahat vermeleri için, onlara iki haftalık kesin süre veremez⁷.

Buna karşılık doktrinde azınlıkta kalan görüşüne göre, her ne kadar HMK m. 139/1-ç'deki gibi bir düzenleme basit yargılama usulünde bulunmamakta ise de, belgelerin mahkemeye sunulması

⁴ TANRIVER, s. 462; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 747; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 463; BOLAYIR, s. 245.

⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 463; TANRIVER, s. 462; KARSLI, s. 711; ERDÖNMEZ, s. 44.

⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 463; ATALI-Pekcanitez Usul III, s. 2098-2099; BUDAK, Ali Cem/KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku, Baskı. 4, Ankara, 2020, s. 337; ERDÖNMEZ, s. 45-46; DİRENİSA, s. 289; ÖZÇELİK, s. 325.

⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 463; TANRIVER, s. 1115; ERDÖNMEZ, s. 46 vd.; ÖZÇELİK, s. 323.

konusunda iki yargılama usulü arasında ayırım yapmanın haklı bir sebebi bulunmamaktadır. Bu nedenle basit yargılama usulünde de taraflara delillerini sunabilmeleri amacıyla iki haftalık kesin süre verilebilmelidir⁸.

III. YARGITAY'IN KONUYA YAKLAŞIMI

Basit yargılama usulünde taraflara delillerini sunmaları amacıyla iki haftalık kesin süre verilip verilemeyeceği hususunda, Yargıtay içtihatları arasında bir yeknesaklık bulunmamaktadır. Yargıtay bazı kararlarında, basit yargılama usulünde taraflara delillerini sunmaları için ayrıca iki haftalık süre verilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu kararlarında Yargıtay, basit yargılama usulünde bu konunun m. 318 hükmü ile özel olarak düzenlenmiş olduğunu, bu hükümde m. 139/1-ç'deki (eski madde 140/5) gibi bir düzenlemeye de ayrıca yer verilmediğini, özel düzenleme bulunması nedeniyle m. 322'de (yazılı yargılama usulüne) yapılan atfın kapsamına bu konunun girmediğini belirtmiştir⁹.

⁸ BUDAK/KARAASLAN, s. 337.

⁹ "... HMK'nun 140/5. fıkrasının somut olguda uygulanıp uygulanmayacağı hususu oldukça tartışmalıdır. Söz konusu bendin kapsamında; "belgelerden" söz edilmektedir. Tanık beyanları ibaresinin bu kapsamda değerlendirilmesi de oldukça tartışmalıdır. Somut olaya özgü değerlendirme yapıldığında söz konusu madde ve bendin uygulanamayacağı sonucu varılmıştır... Görüldüğü gibi, basit yargılama usulüne ilişkin söz konusu kanunun 318. maddesinde, deliller için özel hüküm bulunduğu göre, yazılı yargılama usulüne bir bakıma bu olaya özgü olmak üzere gitme olanağı da görülmemektedir... Basit yargılama usulüne ilişkin HMK'nun 318, 322, dava dilekçesinin kapsamını belirleyen 119/1. fıkrasının e ve f bendleri ile, somutlaştırma yükü ve delillerin gösterilmesi başlıklı aynı kanunun 194/1 ve 2. fıkraları ve özellikle HMK'nun hakimim (Devletin) hukuki sorumluluğunu düzenleyen 46/1. fıkrasının c ve e bendleri gereğince maddi ve manevi tazminatın unsurları somut olayda gerçekleşmediğinden açılan davanın ve isteklerin esastan reddine...", HGK 22.3.2017, 881/518: www.ictihadbulteni.com.; " Dava, üçüncü kişinin İİK'nin 96. vd. maddelerine dayalı istihkak iddiasına ilişkindir. Davacı 22.09.2014 tarihli dava dilekçesinde deliller kısmında nüfus kayıt örneği, mahcuzlara ait faturaya dayanmış, dilekçe ekinde vergi levhası, sicil gazetesi, mahcuzlara ait fatura ve şirket kaşesini sunmuştur. Tanık deliline dayanmamıştır. Davacı vekili 11.11.2014 tarihli dilekçesinde ise, açıkça tanık deliline dayanmıştır. Basit yargılama usulüne tabi olan istihkak davasında cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi bulunmadığı dikkate alındığında davacı yönünden delil gösterme süresi dava dilekçesinin sunulması

Buna karşılık Yargıtay, bazı kararlarında, m. 322'de yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlere atf nedeniyle m. 139/1-ç (eski m. 140/5) hükmünde öngörülen iki haftalık kesin sürenin basit yargılama usulünde uygulanması, böylece taraflara delillerini sunabilmeleri amacıyla bu sürenin verilmesi gerektiğine hükmetmiştir¹⁰. Böylece Yargıtay bu kararlarında basit yargılama usulünde

ile sona ermiştir. Davacı vekili verdiği ikinci dilekçede tanık deliline dayanmış ise de ikinci dilekçe delil gösterme süresinden sonra verilmiş olduğundan davacının tanık deliline dayanmadığının kabulü gerekir. Mahkemece belirtilen delil gösterme süresinin istisnasını oluşturan HMK 141 ve 145. maddelerine atf yapılmaksızın davacı tanıklarını dinleyerek hükmün gerekçesinde de bu tanık beyanları doğrultusunda davanın kabulüne karar verilmesi açıkça kanuna aykırılık teşkil ettiğinden davalı alacaklı vekilinin tanık beyanlarının geçersizliğine ilişkin temyiz itirazları yerinde görülmüştür. Ayrıca ispat külfeti altında olan üçüncü kişinin dayandığı faturanın takip tarihinden sonra düzenlenmesi, mahcuzlarla karşılaştırılması mümkün olmayan ve ayırt edici özelliğe sahip olmayan eşyalara ilişkin olması karşısında davanın reddine karar verilmesi gerekirken kabulüne karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir", 8. HD 16.10.2018, 657/17403: www.corpus.com.tr.; aynı yönde, 8. HD 2.4.2019, 8497/3510: www.corpus.com.tr.; 8. HD 16.10.2018, 657/17403: www.corpus.com.tr

¹⁰ "... Öte yandan, Özel Daire bozma kararında "Mahkemece ön inceleme duruşması yapılmadan, tensiple taraflara, dilekçelerinde göstermiş oldukları ve belge niteliğindeki delilleri sunmaları veya buldukları yerlerle ilgili açıklamada bulunmaları (HMK md. 140/5) için süre verilmesi bu anlamda sonuç doğurmaz." ifadesine yer verilmiş ise de, HMK'nun 140/5. maddesinde yer alan hükmün bozma kararında belirtildiği şekilde yorumlanamayacağı, söz konusu hükmün tensip tutanağı ile belirtilen şekilde taraflara süre verilmesini engellemeyeceği kabul edilerek, belirtilen ifadenin Özel Daire bozma kararından çıkarılması gerektiği sonucuna varılmıştır... HMK'nun 320. maddesinde yazılı yargılama usulünde uygulanan HMK'nun 140/5. maddesinde yer alan ve taraflara dilekçelerinde bildirdikleri ancak sunmadıkları delillerini ibraz etmeleri için iki haftalık süre verilmesi şeklindeki düzenlemeye yer verilmediği gibi bu düzenlemenin basit yargılama usulünde uygulama imkanının da bulunmadığı, bu nedenle davalının ön inceleme duruşmasında tanık listesi vermek için istediği süre talebinin mahkemece reddedilmesine yönelik direnme kararının yerinde olduğu belirtilmiş ise de, bu görüş Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir..." HGK 9.3.2021, 1564/235: www.corpus.com.tr; "... Somut olayda; Taraflar arasında akdedilen 24.12.2000 başlangıç tarihli ve bir yıl süreli kira sözleşmesi ile dava konusu işyerinin davalıya kiralanmış olduğu hususunda uyumsuzluk bulunmamaktadır. Davalı cevap dilekçesinde, 24.12.2013 tarihinde imzalanan kira akdine istinaden, 10 yıllık uzama müddeti henüz dolmadan dava açıldığından bahisle davanın reddini savunmuştur. Bu durumda Mahkemece; HMK'nun 140/5 maddesi gereğince 24.12.2013 başlangıç tarihli sözleşmenin sunulması için davalıya 15 günlük kesin süre verilerek, sunulmaması durumunda mevcut delillere göre karar ve-

tarafına süre verilebilmesi hususunun m. 318'deki düzenlemenin kapsamına girmediğini, dolayısıyla m. 322'de yapılan atıf nedeniyle m. 139/1-ç (eski m. 140/5) hükmünün basit yargılama usulünde de uygulanabileceğini kabul etmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME

A. Her İki Yargılama Usulünde Delillerin Gösterilmesi ve Sunulmasına İlişkin Hükümlere Genel Bakış

Konuyu ayrıntılı olarak değerlendirmeye geçmeden önce, başlangıçta, hem yazılı hem de basit yargılama usulünde, delille-

rilmesi gerekirken, davalıya delillerini sunması için kesin süre verilmediği görülmektedir. Bu halde Mahkemece kesin süre verilmeden davalı tarafından sözleşme ibraz edildiğine göre, davalı tarafından sunulan sözleşme altındaki imzanın davacıya ait olup olmadığı sorulup, sözleşmenin geçerliliği üzerinde durularak, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir..." 3. HD 17.10.2017, 5440/14047: www.corpus.com.tr; "... İstihkak davaları İİK'nin 97/11. maddesi uyarınca genel hükümlere göre basit yargılama usulüne tabidir. 6100 sayılı HMK'nin 322. maddesinin birinci bendinde; "Bu Kanun ve diğer kanunlarda basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hâllerde, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır. " düzenlemesine yer verilmiştir. 6100 sayılı HMK'nin 140. maddesi son fıkrası ise "Ön inceleme duruşmasında, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için iki haftalık kesin süre verilir. Bu hususların verilen kesin süre içinde tam olarak yerine getirilmemesi hâlinde, o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılmasına karar verilir" hükmünü içermektedir. Hal böyle olunca, HMK'nin 322. maddesinin atfı ile HMK'nin 140. maddesinin son fıkrası uyarınca davacı tarafa dilekçesinde gösterdiği ve sunmadığı belgeleri sunması için süre ve imkan tanınması, ihaleye ilişkin belgelerin sunulması halinde tüm evrakların getirilmesi, konusunda uzman bilirkişi aracılığı ile dava konusu mahcuzlar üzerinde bilirkişi incelemesi yapılarak, ihaleden satın alınan menkullerin hacizli menkullere uygun olup olmadığı saptanması, yine ihale bedelinin ödenip ödenmediğinin belirlenmesi, üçüncü kişinin ticari defterlerin (açılış ve kapanış tasdikleri de göz önünde bulundurularak) ve varsa faturaların istenerek hacze konu mahcuzların davacının envanterinde kayıtlı olup olmadığı belirlenmesi, ondan sonra alınacak bilirkişi raporu ve bu doğrultuda toplanacak delillerin dava dosyasında bulunan diğer delillerle birlikte değerlendirilerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve araştırma sonucu davacı üçüncü kişinin davasının kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş ve hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir..." 8. HD 20.1.2020, 13320/340: www.corpus.com.tr.; aynı yönde, 8. HD 28.11.2017, 12229/15799: www.corpus.com.tr; 8. HD 27.3.2017, 5831/4426: www.corpus.com.tr; 8.HD 19.12.2017, 12321/17138: www.corpus.com.tr.

rin gösterilmesi ve sunulmasına ilişkin hükümlere genel olarak değinmekte yarar vardır. Buna göre basit yargılama usulünde, delillerin bildirilmesi (gösterilmesi) ve sunulması hususu sadece HMK m. 318 hükmünde düzenlenmiştir. *"Delillerin ikamesi"* başlığını taşıyan bu düzenleme şu şekildedir: *"(1) Taraflar dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakianın delili olduğunu da belirterek bildirmek; ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorundadır"*.

Kanun koyucu, oldukça kısa bir şekilde düzenlediği (m. 316-322 arası) basit yargılama usulünde, delillere ilişkin olarak başka bir düzenlemeye yer vermemiştir. Bununla birlikte, "Uygulanan Hükümler" başlığını taşıyan HMK m. 322'de *"Bu Kanun ve diğer kanunlarda basit yargılama usulü hakkında hüküm bulunmayan hâllerde, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır"* şeklinde önemli bir atıf hükmüne de yer verildiğini belirtmek gerekir. Bu atıf hükmünün, hiç kuşkusuz hakkında hüküm bulunmayan hususlarda deliller bakımından da uygulanacağını vurgulamak gerekir.

Buna karşılık, yazılı yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulmasına, Kanunun daha fazla hükmünde yer verilmiştir. Öncelikle basit yargılama usulünden farklı olarak¹¹ m. 119/1-f hükmünde *"İddia edilen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceği"* dava dilekçesinde bulunması gereken unsurlar¹² arasın-

¹¹ Basit yargılama usulünde, dava dilekçesinde bulunması gereken unsurlar Kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Ancak bu usulde dava açılmasının "Bölge Adliye Ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî Ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik (bundan sonra kısaca yönetmelik şeklinde anılacaktır) m. 198'de belirtilen formun doldurulması suretiyle de verilebileceği hüküm altına alınmıştır. HMK m. 322'de yapılan atıf uyarınca, dava dilekçesinde bulunması gereken unsurlara ilişkin m. 119 hükmü basit yargılama usulünde de uygulanabilecektir.

¹² Bu konuda ayrıntı için bkz. ARSLAN, Ramazan, "Dava ve Cevap Dilekçelerinin Hazırlanması ve Ön İnceleme", Bankacılar Dergisi, S. 80, Y. 2012, s. 67-82; ÖZEKES,

da düzenlenmiştir. Ayrıca m. 121/1'de "Belgelerin birlikte verilmesi" başlığı altında *"Dava dilekçesinde gösterilen ve davacının elinde bulunan belgelerin asıllarıyla birlikte harç ve vergiye tabi olmaksızın davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin dilekçeye eklenerek, mahkemeye verilmesi ve başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamanın dilekçede yer alması zorunludur"* şeklinde bir düzenleme de yapılmıştır. Yine m. 129/1-e'de *"Savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceği"* cevap dilekçesinde bulunması gereken unsurlar arasında gösterilmiştir. Ayrıca m. 129/2'de m. 121'e yapılan atıf uyarınca *"Cevap dilekçesinde gösterilen ve davalının elinde bulunan belgelerin asıllarıyla birlikte harç ve vergiye tabi olmaksızın davacı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin dilekçeye eklenerek, mahkemeye verilmesi ve başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamanın dilekçede yer alması zorunludur"*. "Bunların haricinde *"Somutlaştırma yükü¹³ ve delillerin gösterilmesi"* başlığını taşıyan m. 194 hükmünde, *"(1) Taraflar, dayandıkları vakiaları, ispata elverişli şekilde somutlaştırmalıdır. (2) Tarafların, dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakianın ispatı için gösterildiğini açıkça belirtmeleri zorunludur"* şeklinde bir düzenlemeye de yer verilmiştir".

İnceleme konumuzu da teşkil eden ve 7251 sayılı Kanunla¹⁴ değişik¹⁵ m. 139/1-ç hükmünde ise *"Davetiyenin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden*

Muhammet, "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler", DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. 1, İzmir, 2015, s. 263-300.

¹³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. YARDIMCI, Taner Emre, Hukuk Yargılamasında Somutlaştırma Yükü, İstanbul, 2017; BÖRÜ, Levent, İddia ve Somutlaştırma Yükü, Ankara, 2016.

¹⁴ Bkz. RG 28.7.2020, Sayı: 31199.

¹⁵ Bu değişiklik hakkında ayrıntı için bkz. DİRENİSA, s. 153 vd.

getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları, bu hususların verilen süre içinde yerine getirilmemesi hâlinde o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacaklarına karar verileceği" şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bunların yanında "Sonradan delil gösterilmesi" başlığını taşıyan m. 145/1'de "Taraflar, Kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülebilmesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir" şeklinde bir düzenleme yapılmıştır.

Görüleceği üzere, bu genel bakıştan çıkartılacak en önemli sonuç, delillerin gösterilmesi ve sunulması hususunun, yazılı yargılama usulünde daha fazla hükümde ve daha ayrıntılı olarak düzenlenmiş olduğudur. Bunun temel nedeni, HMK'nun yazılı yargılama usulü esas alınarak vazedilmiş olması, diğer bir ifadeyle Kanunda kabul edilen temel/esas yargılama usulünün yazılı yargılama usulü olmasıdır¹⁶. Zira basit yargılama usulü için de ayrı bir kanun vazedilmesi elbette düşünülemez, esasen buna gerek de yoktur. Nitekim kanun koyucu da HMK'nu yazılı yargılama usulüne göre kaleme almış, basit yargılama usulünü ise farklılık gösterdiği noktaları düzenleyerek kanuna monte etmiş ve m. 322/1 hükmünde ayrıca düzenleme ihtiyacı olmadığını düşündüğü konular bakımından yazılı yargılama usulüne atıf yapmakla yetinmiştir. Basit yargılama usulünde ise konuya ilişkin sadece m. 318'de düzenleme yapılmıştır. Çok genel bir ifadeyle kanun koyucunun m. 318 hükmüyle, yazılı yargılama usulünde yer alan ve

¹⁶ Ancak burada, basit yargılama usulünün, sayıca yazılı yargılama usulüne oranla daha fazla mahkemede uygulanmakta olduğunu da belirtmek gerekir. Nitekim yazılı yargılama usulü, asliye hukuk, asliye ticaret, aile mahkemeleri ile fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinde uygulanmakta iken, basit yargılama usulü, sulh hukuk, iş, tüketici, icra ve kadastro mahkemelerinde uygulanmaktadır. Ayrıca, niteliğine uygun düştüğü ölçüde çekişmesiz yargı işlerinde (m. 385/1) ve miktar veya değeri beş yüz bin Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda da (TTK m. 4/2) basit yargılama usulünün uygulandığını belirtmek gerekir.

neredeyse biraz önce belirtilen birçok hükmü karşılayacak şekilde bir düzenleme getirdiği söylenebilir. Özellikle bu hükmümde geçen *"Taraflar dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakının delili olduğunu da belirterek bildirmek..."* şeklindeki bölümünün¹⁷ adeta yazılı yargılama usulündeki m. 119/1-f, m. 129/1-e ve hatta bir ölçüde m. 194 hükmünü dahi karşılayacak nitelikte bir içeriğe sahip olduğu ifade edilebilir. Bu hükmün *"... ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorundadır"* şeklindeki bölümünün ise, m. 121 ve bu son hükme atıf yapan m. 129/2 hükmünün karşılığını teşkil ettiği ifade edilebilir.

B. HMK m. 318/1 Hükmündeki Düzenlemenin ve m. 322/1'deki Atıf Hükmünün, m. 139/1-ç Hükmünün Basit Yargılama Usulünde Uygulanmasına Engel Olup Olmayacağı

Biraz önce ifade edilen her iki yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulmasına ilişkin hükümlere genel bakıştan da anlaşılacağı üzere, burada önemli olan husus, hem m. 318 hükmünün içeriğinde m. 139/1-ç'yi karşılayacak şekilde bir ifadeye yer verilmemiş olması hem de düzenleme bulunmayan hususlarda yazılı yargılama usulüne atıf yapan m. 322/1 hükmünün varlığıdır. Başka bir deyişle acaba gerçekten m. 318/1 hükmünde basit yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulmasına ilişkin *bütün hususlar* kanun koyucunun cevaz verdiği şekilde (ve ölçüde) düzenlenmiş midir ve bu düzenleme, m. 322/1 deki atfı, m. 139/1-

¹⁷ Doktrinde, basit yargılama usulünde tarafların dayandıkları vakıaları hangi delillerle ispat edeceklerini de bildirmelerinin avukatla temsil zorunluluğu bulunmayan hukukumuzda taraflar için güç bir iş olduğu, basit yargılama usulünde hızlılık yanında basitlik unsurunun da önemli olduğu, tarafları ispat hakkı bakımından zorlayacak olan bu hükmün isabetli olmadığı ifade edilmiştir. Bkz. SUNAR, Gülcan, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Basit Yargılama Usulüne İlişkin Hükümleri Üzerine Düşünceler", Prof. Dr. Yavuz Alangoya için Armağan, İstanbul-2007, s. 273.

ç'nin basit yargılama usulünde uygulanmasını engelleyecek (bertaraf edecek) şekilde sınırlandırmakta mıdır?

Öncelikle belirtmek gerekir ki, biraz önce hükümlere genel bakış kısmında da belirtildiği üzere, m. 318/1 hükmünde, m. 139/1-ç'deki düzenlemeyi çağrıştıracak nitelikte bir ifade mevcut değildir. Başka bir deyişle, sadece m. 318/1'den hareketle, m. 139/1-ç'nin basit yargılama usulünde de uygulanabilecek bir hüküm olduğu söylenemez. Zira hükmün lafzından böyle bir sonuç ortaya çıkmamaktadır. O zaman çözülmesi gereken mesele, kanun koyucunun, basit yargılama usulünde, delillerin gösterilmesi ve sunulmasına ilişkin *bütün hususları*¹⁸ sınırlayıcı bir şekilde m. 318/1 hükmünde düzenleyip düzenlemediği¹⁹ ve buradan varılacak sonuca göre, bu durumun m. 322/1'deki atıf hükmünün kapsamını da sınırlandırıp sınırlandırmadığı hususudur. Eğer kanun koyucunun, m. 318/1'de, m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanmasına cevaz vermeyecek özel bir düzenleme yaptığı kabul edilecek olursa, m. 322/1 hükmündeki atfın dahi adı geçen hükmün (m. 139/1-ç) basit yargılama usulünde uygulanmasını mümkün kılamayacağı söylenebilecektir. Çünkü m. 322/1'e göre ancak basit yargılama usulünde hakkında özel düzenleme bulunmayan hususlarda, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanabilir. Yok eğer m. 318/1'de, m. 139/1-ç'nin basit yargılama usulünde uygulanmasını bertaraf edecek bir düzenleme içermediği kabul edilecek olursa, m. 322/1'deki atıf nedeniyle, m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde de uygulanması gereken bir hüküm olduğu kabul edilebilecektir.

¹⁸ Yani biraz sonra da değinileceği üzere, delillerin gösterilmesi, sunulması ve süresinde sunulmayan delillerin sunulmasının hangi şartlarla mümkün olabileceği, sonradan delil gösterilmesi hususları.

¹⁹ Diğer bir deyişle, burada önemli olan, kanun koyucunun basit yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulmasına ancak bu hükümdeki düzenleme kapsamında mı cevaz verdiği (bu hükmün kapsamı ve anlamını aşacak bir düzenleme getirmek isteyip istemediği) hususudur.

Yukarıda da belirtildiği üzere, hem doktrindeki hakim görüş hem de bazı kararlarında Yargıtay, m. 139/1-ç hükmünün, basit yargılama usulünde uygulanamayacağını savunurken, basit yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulması hususunun *her yönüyle ve özel olarak* m. 318/1'de düzenlenmiş olması karşısında, bu düzenlemenin, m. 139/1-ç'nin basit yargılama usulünde uygulanmasına engel olacağını ve böylece m. 322/1'deki atıf hükmünün dahi buna olanak sağlayamayacağını temel gerekçe olarak ileri sürmekteydi. Bir diğer gerekçe ise, temelde usul ekonomisi ilkesi bağlamında basit yargılama usulünün mahiyeti ve amacının da bu sonucu haklı kıldığı yönündeydi.

Kanaatimizce, m. 318/1'deki düzenlemenin (m. 322/1 hükmündeki atfın uygulanmasını da olanaksız kılacak ya da dışlayacak şekilde) m. 139/1-ç hükmünün, basit yargılama usulünde uygulanmasına engel teşkil edecek nitelikte bir düzenleme olmadığını kabul etmek, amaca daha uygun bir yaklaşım olacaktır. Her şeyden önce, m. 318/1 hükmünün, basit yargılama usulünde, delillerin gösterilmesi ve sunulması hususunu bütünüyle (her yönüyle) özel olarak düzenleyen bir hüküm niteliği taşıdığını söylemek güçtür. Belirtmek gerekir ki, m. 318 hükmünün başlığı "*delillerin ikamesi*" şeklindedir. Kanun koyucu yazılı yargılama usulünde, delillere ilişkin düzenleme yaptığı hükümlerde, bu kavramı kullanmamış, yargılama giderlerine ilişkin bölümde yer alan m. 324 hükmünün başlığında²⁰ bu ifadeyi kullanmıştır. Ancak kanun koyucu, basit yargılama usulünde, delillere ilişkin hükümleri tek bir maddede düzenleme düşüncesiyle olsa gerek, söz konusu kavra-

²⁰ Adı geçen hükmün başlığı, "Delil ikamesi için avans" şeklindedir. Kanaatimizce bu maddede delil ikamesi kavramı geniş anlamda kullanılmıştır. Bu hükümde delil ikamesi kavramı, belge gibi dilekçeye eklenerek mahkemeye ibraz edilecek belgeler için delillerin gösterilmesi ve sunulması faaliyetini kapsamaktadır. Zira söz konusu belgenin mahkemeye sunulması (ibrazı) ile birlikte, delil ikamesi işlemi sona erer. Buna karşılık, keşif, tanık, bilirkişi delilleri bakımından delil ikamesi, delillerin gösterilmesi ve delil ikamesi avansının yatırılması ile sona erer.

mı kullanmayı tercih etmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki "delillerin ikamesi" kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda, doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Doktrindeki görüşlerin farklılaşmasının nedeni, kavramın kapsamına delillerle ilgili hangi faaliyetlerin dahil olduğu hususudur. Bu noktada doktrinde "delillerin ikamesi" kavramına geniş ve dar anlamlar yüklendiği görülmektedir. Delillerin ikamesi kavramına geniş anlam yükleyenlere göre, bu kavramın kapsamına hem delillerin gösterilmesi/bildirilmesi hem de delillerin mahkemeye sunulması faaliyeti girmektedir²¹. Delillerin ikamesi kavramına dar anlam yükleyenle-

²¹ Bu anlamda YILMAZ' a göre delil gösterme, delillerin sunumu ve delillerin incelenmesi işlemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrıma göre delillerin sunumu tarafın belli bir olayı, belli bir delille ispat etme hususundaki istemini ifade ederken, delillerin incelenmesi ise delilin kabulüne yönelik bir faaliyet olarak delillerin gösterilmesiyle hâkimin ikna edilmesidir. Delillerin sunulması (ibrazı), tarafın belirli bir olayı, belli bir delille ispat etme yolundaki istemi, dileğidir. Delillerin incelenmesi ise, delilin kabulüne yönelik bir faaliyettir; yani delilin gösterilmesi ve bununla hakim'in ikna edilmesidir. Bununla birlikte, delillerin sağlanması delil gösterme işleminin bir parçası değildir. Aksine delillerin sağlanmasını, delil gösterme ve özellikle delillerin incelenmesini mümkün kılan ve maddi fiillerden oluşan faaliyet olarak değerlendirmek gerekir. YILMAZ, Ejder, Medeni Yargılama Hukukunda Islah, Baskı. 5, Ankara, 2021, s. 136-137. AKKAYA ise, delillerin ikamesi ile delil gösterilmesini eş anlamlı olarak kullanmakta ve delillerin gösterilmesi kavramının, tarafların delillerini bildirmeleri, sunmaları ve mahkemenin bu delillerin uygunluğuna karar verme yetkisini kapsayan bir bütün olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, delillerin bildirilmesi; tarafların dilekçelerle veya sözlü olarak tutanağa yazdırarak davada kullanacakları delilleri hususunda bilgi vermeleri, delillerini beyan etmelerini ifade eder. Delillerin sunulması ise bildirilen delillerin mahkemeye verilmesi, yollanması, takdim edilmesi; delil gösterme işleminin son aşaması olan delillerin incelenmesi ise, mahkemeye bildirilen ve sunulan delillerin ele alınarak ispatı istenen vakıalar bakımından aydınlatılmasını ifade eder. AKKAYA, Tolga, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Hasredilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2003, s. 54 vd. YAVAŞ ise, delillerin değerlendirilmesinden önceki bütün aşamaların, delillerin ikamesinin kapsamına girdiğini kabul etmektedir. YAVAŞ, Murat, "Medeni Yargılamanın Amacı Bağlamında İspat Yükü Kavramı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, Prof. Dr. Mehmet Akif AYDIN'a Armağan C. 21, S. 2, Y. 2015, s. 757 vd. Ayrıca TORAMAN da delillerin ikamesi ile sunulmasını aynı anlamda kullanmaktadır. TORAMAN, Barış, "Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, Y. 2015, s. 1501 vd.

re göre ise, delillerin ikamesinin kapsamına sadece delillerin bildirilmesi dahil olmaktadır²².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri dikkate alındığında, kanaatimizce de delillerin ikamesi (gösterilmesi), sadece delillerin bildirilmesi hususunu kapsar²³. Delillerin bildirilmesi, tarafların dilekçelerle veya sözlü olarak tutanağa yazdırarak davada kullanacakları delilleri hususunda bilgi vermeleri, delillerini beyan etmelerini ifade eder²⁴. Göstermek sözcüğü, birini veya bir şeyi işaretle belirtmek, belirtmek, anlatmak anlamına geldiğine göre²⁵, taraflar dilekçelerinde delillerini göstererek hangi deliller aracılığıyla iddia ve savunmalarını dayandırdıkları vakıaları ispat

²² Bu anlamda BOLAYIR'a göre, delillerin ikamesinden (delillerin gösterilmesinden) maksat, tarafların dilekçelerinde delillerinin nelerden ibaret olduğunu bildirmeleridir. Yazara göre bir şeyi vermek, yollamak, göndermek, takdim etmek anlamlarına gelen sunmak kelimesi birini veya bir şeyi belirtmek, anlatmak anlamlarına gelen göstermek kelimesinden farklı olduğundan delillerin sunulması, yani ibrazı, delillerin gösterilmesi faaliyetinin bir parçası değildir. Aynı şekilde, delillerin incelenmesi ve değerlendirilmesi de delillerin gösterilmesinden tamamen farklı işlemlerdir. BOLAYIR, s. 88 vd. Ayrıca ÇELİKOĞLU'na göre ise, delil ikamesi terminolojik açıdan delillerin yargılamaya sokulması anlamına sahip olup HUMK ve HMK'da da bu anlamda kullanılmıştır. Yazar delillerin gösterilmesini delillerin mahkemeye formel olarak bildirilmesi şeklinde tanımlarken, HMK m. 119/1-f ve m. 129/1-e hükümlerini delillerin belirtilmesi/tanımlanması olarak değerlendirmektedir. Yazara göre iddia veya savunma vakalarını destekleyecek delillerin dilekçelerde vakia bazında tanımlanarak belirtilmesi formel anlamda delil bildirilmesi/gösterilmesi dahi değildir. Bu tür düzenlemeler, ümitsiz dava ikamesini veya sürdürülmesini caydırmak üzere tarafları deliller üzerinde baştan düşünmeye sevk etmenin yanında, hâkime olası ispat sorunlarına dikkat çekme fırsatı sağlayarak delil ikamesine hazırlık niteliğindedir. ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel, Medeni Usul Hukukunda Avukatın Delil Toplaması, Baskı. 2, Ankara 2012, s. 295 vd.

²³ BOLAYIR, s. 91; BİLGİÇ, Hasan Basri, Medeni Usul Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2018, s. 33. Karş. ÇELİKOĞLU, s. 343.

²⁴ Yargıtay kararlarında da, delillerin gösterilmesi, delillerin sunulması, delillerin ibrazı, delillerin toplanması gibi kavramların her zaman isabetli olarak kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Bkz. ÇİFTÇİ, Pınar, "Boşanma Davalarında Delillerin Gösterilmesi ve İbrazına İlişkin Güncel Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararlarının (Önemli Bir İçtihat Değişikliğinin) Değerlendirilmesi", DEÜHFD, C. 20, S. 1, 2018, s. 24.

²⁵ Bkz. sozluk.gov.tr.

edeceklerini belirtecekler, delillerinin nelerden ibaret olduğunu bildireceklerdir²⁶. Bu anlamda, birini veya bir şeyi belirtmek, anlatmak anlamına gelen göstermek sözcüğünün, bir şeyi vermek, yollamak, göndermek, takdim etmek anlamına gelen "sunmak" sözcüğünden farklı bir anlama sahip olduğu açıktır. Bu nedenle delillerin sunulması (ibrazı) da delillerin gösterilmesinden farklı bir anlama sahiptir. Bu nedenle, kanaatimizce de delillerin sunulması, delillerin gösterilmesi²⁷ faaliyetinin bir aşaması olarak kabul edilemez. Çünkü, delillerin gösterilmesi aşaması, delillerin sunulmasından zaman itibarıyla daha öncedir ve ancak delillerin gösterilmesinden sonra, delillerin sunulmasından söz edilebilir²⁸. O halde HMK m. 119/1-f ve m. 129/1-e hükümleri uyarınca, taraflar önce dilekçelerinde delillerini gösterecek (bildirecek), akabinde m. 121 ve m. 129/2 uyarınca dilekçelerinde göstermiş oldukları delillerini mahkemeye sunacaklardır²⁹. Taraflar dilekçelerinde göstermiş oldukları ancak henüz mahkemeye sunmadıkları belgeleri ise m. 139/1-ç hükmü uyarınca mahkemeye sunacaklardır. Kanunun özellikle 139/1-ç hükmündeki bu düzenleme, delillerin gösterilmesi ile delillerin sunulması faaliyetinin birbirinden farklı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır³⁰.

²⁶ BOLAYIR, s. 91-92.

²⁷ Delillerin gösterilmesi, bir davada tarafların kendi vakıa iddialarının doğru olduğu veya karşı tarafın iddialarının doğru olmadığı hususunda ispat sonucuna ulaşabilmeleri ve kendi lehlerine karar verilmesini sağlayabilmek için çekişmeli vakıalar hakkında delillerini bildirecek gerçekleştirdikleri, hakimi inandırmaya yönelik usuli bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. ATALAY, Oğuz, Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı, İzmir, 2001, s. 16; BOLAYIR, s. 92.

²⁸ BOLAYIR, s. 92; BİLGİÇ, s. 33 vd. Yazar, "delillerin ileri sürülmesi" kavramını kullanmakta olup, bu kavramın, delillerin gösterilmesi ve sunulmasını aşamalarını kapsadığını kabul etmektedir. Bu anlamda Yazara göre delil ileri sürme bir taraf usul işlemi olup ispat sürecinin sonraki aşamaları olan delillerin toplanması ve delillerin incelenmesi aşamalarına geçilebilmesinin hazırlayıcısıdır (BİLGİÇ, s. 34).

²⁹ BOLAYIR, s. 93.

³⁰ BOLAYIR, s. 93.

O halde yazılı yargılama usulü bakımından, delillerin ikamesi (gösterilmesi) kavramının, sadece tarafların delillerini dilekçelerinde bildirmeleri anlamına geldiğini, delillerin sunulmasının bu kapsamda olmadığını kabul ediyoruz. Ancak HMK m. 318 hükmünün başlığında kullanılan "delillerin ikamesi" kavramının, basit yargılama usulü bakımından daha geniş bir anlama sahip olduğunu kabul etmek gerekir³¹. Çünkü, m. 318 hükmünün içeriğine bakıldığında, bu hükümde sadece delillerin gösterilmesinin değil, delillerin sunulmasının da düzenlendiği görülmektedir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi bu hükümde, hem delillerin "bildirilmesinden" hem de tarafların elinde bulunan delillerin dilekçeye "eklenerek" mahkemeye "ibraz edilmesinden" söz edilmektedir. Oysa yine yukarıda belirtildiği üzere, yazılı yargılama usulünde bu iki husus ayrı hükümlerde düzenlenmiştir.

Delillerin ikamesi kavramının, basit yargılama usulünde, geniş anlamda kullanıldığını tespit ettiğimize göre, bu aşamada üzerinde durulması gereken husus, bu düzenleme tarzının, m. 139/1-ç hükmünün, basit yargılama usulünde uygulanmasına engel teşkil edip etmeyeceğidir. Biraz önce de belirtildiği üzere, m. 318'in de başlığında yer alan "delillerin ikamesi" kavramına geniş anlam yüklense bile, bu, sadece delillerin gösterilmesi ve sunulması hususunu içerecektir. Diğer bir ifadeyle, delillerin ikamesi kavramı en fazla delillerin dilekçede gösterilmesi ve sunulmasını ifade eden bir kavram olacaktır. Kanaatimizce bu tespite göre delillerin ikamesi kavramına, bu kapsamı aşacak şekilde ayrıca süresinde sunulmayan delillerin sunulması hususu da dahil edilemez. Öyle olsaydı kanun koyucu yazılı yargılama usulünde, süresinde sunulmayan delillerin sunulmasına dair ayrıca m. 139/1-ç de düzenleme yapma gereği duymazdı. Dolayısıyla basit yargılama usulüne ilişkin m. 318'deki düzenlemenin kapsamı da ancak delillerin gös-

³¹ Aynı yönde, BİLGİÇ, s.

terilmesi ve sunulmasına ilişkin olabilir. Bu hükmün, dilekçede gösterilmekle birlikte süresinde sunulmayan delillerin sunulmasını da içine alan, diğer bir deyişle basit yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulmasını *her yönüyle* düzenleyen özel bir hüküm olduğu kanaatinde değiliz. Dolayısıyla, m. 322/1 deki atfın, m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanmasını mümkün kılamayacağını söylemek güçtür. Zira delillerin gösterilmesi ve sunulması başka bir şeydir, gösterilen delillerin süresinde sunulmaması ve hatta sonradan³² delil gösterilmesi başka bir şeydir. Bu nedenledir ki yazılı yargılama usulünde bütün bu hususlar ayrı ayrı maddelerde düzenlenmiştir.

Nitekim m.139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanamayacağını kabul eden hakim görüş, sonradan delil gösterilmesine ilişkin m. 145 hükmünün, basit yargılama usulünde dahi uygulanabileceğini kabul etmektedir³³. Halbuki m. 318 hükmünde, m. 145 hükmünün basit yargılama usulünde uygulanabileceğine (ya da uygulanamayacağına) dair açık bir düzenleme mevcut değildir. Eğer m. 318 hükmünde basit yargılama usulünde delillerin gösterilmesi ve sunulmasına ilişkin *bütün hususlar* sınırlayıcı bir şekilde düzenlenmişse, m. 145 hükmünün de bu usulde uygulanmaması gerekir. Kanaatimizce, sonradan delil gösterilmesi ile süresinde sunulmayan delillerin sunulması için süre verilmesi arasında bu açıdan bir farklılık yoktur. Her iki konu da m. 318'de sınırlayıcı bir şekilde düzenlenmemiştir ve m. 322'nin atfı uyarınca her iki hususa ilişkin hükümlerin (m. 139/1-ç ve m. 145) basit yargılama usulünde uygulanması gerekir.

Kanaatimizce, kanun koyucu m. 318 hükmünde, delillerin gösterilmesi ve sunulmasına ilişkin bir kural koymuş, bu hükümde düzenlemediği hususlarda, m. 322/1 hükmünün yollamasıyla,

³² Bu konuda ayrıntı için bkz. ULUKAPI/YARDIMCI, s. 483 vd.

³³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 463; BUDAK/KARAASLAN, s. 337; ERDÖNMEZ, s. 45-45; BOLAYIR, s. 246; DİRİNİSA, s. 289;

yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanmasını istemiştir. Yoksa kanun koyucu, m. 318 hükmünde düzenlemediği hususlarda bir "kasıtlı (bilinçli) susma" içinde değildir³⁴. Zira kasıtlı susma kanunun belirli bir konuda olumlu bir çözüm verebilen herhangi bir kural öngörmemesini ifade eder. Kanun koyucu belirli bir konuda kural öngörmesine karşılık bir başkasında bu yola gitmemiş ise, onun bu tutumundan kural öngörmediği konuda olumsuz bir çözüm benimsediği sonucu çıkarılabilir. Bununla birlikte kanunun susmuş olmasının, diğer bir ifadeyle açıkça bir konuyu düzenlememiş olmasının yorum yoluyla incelemesi ve bu susmanın bir "düzenleme yokluğu" sayılıp sayılmayacağı araştırılması gerekir. Böyle bir araştırmada kanun koyucunun olumsuz bir çözüm istediği sonucuna varılırsa, kanundaki susmayı kasıtlı susma olarak kabul edip hukuk boşluğu doldurma cihe-tine gidilemeyecektir, zira düzenleme bir boşluk yoktur³⁵. İnceleme konumuz bakımından da kanaatimizce bir kasıtlı susma hali bulunmamaktadır. Zira kanun koyucu, meseleyi m. 318'de düzenlemiş, ayrıca düzenlemediği hususlarda yazılı yargılama usulüne ilişkin kuralların uygulanacağını³⁶ açıkça hükme bağlamıştır (m. 322/1). Her ne kadar yukarıda belirtildiği üzere doktrinde ve bazı Yargıtay kararlarında konunun m. 318'de özel olarak düzenlendiği ifade edilmekte ise de, bu özel düzenleme, basit yargılama usulüne ilişkin diğer bazı hükümlerdeki gibi³⁷ istisnaları düzenleyen ya

³⁴ Bu konuda bkz. EDİS, Seyfullah, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Baskı 6, Ankara, 1997, s. 124; SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, Baskı 5, İstanbul 2014, s. 146 vd.

³⁵ EDİS, s. 124.

³⁶ Doktrine göre atfın bulunduğu yerde ne boşluk olur ne de kısaya yer kalır. SEROZAN, s. 149.

³⁷ Örneğin, yazılı yargılama usulünden farklı olarak, tarafların cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verememesi (m. 317/3), iddia ve savunmayı değiştirme yasağının başlangıcı (m. 319), tahkikatta yapılacak duruşma sayısı ve duruşmalar arasında olması gereken azami süre (m. 320/3), işlem den kaldırılan dosyanın ancak bir kez yenilenebilmesi (m. 320/4) gibi sınırlandırıcı hükümler, basit yargılama usulünde açıkça düzenlenmiştir.

da sınırlama getiren bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Esasen getirilen düzenleme yukarıda da ifade edildiği gibi yazılı yargılama usulündeki genel kurullarla paraleldir ve oradan farklı olarak tek bir maddede düzenlenmiştir. Halbuki kanun koyucunun burada, tarafların dilekçelerinde gösterdikleri ancak mahkemeye sunmadıkları belgeleri sunmaları amacıyla kendilerine süre verilemeyeceğini düzenlemiş olması gerekirdi. Oysa kanunda bu konuda açıkça yasaklayıcı bir düzenlemeye yer verilmemiştir³⁸. Bu nedenle kanun koyucunun m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanmaması yönünde kasıtlı bir susma içinde olduğu kanaatinde değiliz. Burada kasıtlı susmadan değil, ancak atıf hükmünün de varlığı nedeniyle kanun koyucunun "bilinçsiz bir savsaması"ndan söz edilebilir. Dolayısıyla kanundaki düzenlemeler dikkate alındığında burada açık ya da örtülü bir "boşluk"³⁹ da bulunmadığı kanaatineyiz.

Öte yandan belirtmek gerekir ki, basit yargılama usulünün ne niteliği ne de amacı m. 139/1-ç hükmünün bu usulde uygulan-

³⁸ Ancak tensip tutanağına ilişkin Yönetmelik m. 200/1-d hükmünde şu şekilde bir düzenlemeye yer verilmiştir: " *Tarafların, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 121 inci maddesi ve 129 uncu maddesinin ikinci fıkrası gereğince delil olarak gösterdikleri belgeleri dilekçelerine ekleyerek vermeleri ile başka yerden getirilecek belgelere ilişkin gerekli bilgileri vermeleri, davacının delilleri için gider avansının kullanılacağı, davalının gerekiyorsa tespit edilecek delil avansını da yatırmayı, tarafların bu hususları yerine getirmedikleri takdirde, basit yargılama usulüne ilişkin hükümler saklı olmak üzere 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 140 inci maddesinin beşinci fıkrası gereğince ancak ön inceleme aşamasında bu eksiklikleri tamamlayabilecekleri, aksi hâlde bu delillerinden vazgeçmiş sayılacakları*". Görüldüğü üzere HMK'nda bu konuda açık bir düzenleme getirmeyen kanun koyucu Yönetmelik hükmü ile "basit yargılama usulüne ilişkin hükümler saklı olmak üzere" demek suretiyle m. 140/5 (şimdi m. 139/1-ç) hükmünün, basit yargılama usulünde uygulanamayacağına işaret etmiş olmaktadır. Ancak kanaatimizce, ispat hakkı, hukuki dinlenilme hakkı ve de adil yargılanma hakkıyla ilgili bu husus, yönetmelik hükmüyle düzenlenemez ve bir yönetmelik hükmüyle bu haklar kısıtlanamaz. Bu nedenle, Kanunda açık bir kısıtlama/yasaklama bulunmaması karşısında, söz konusu Yönetmelik hükmünün dikkate alınamayacağı söylenebilecektir.

³⁹ Bu konuda ayrıntı için bkz. KIRCA, Çiğdem, "Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama" AÜHFİD, C. 50, S. 1, 2001, s. 91 vd.

masına engeldir. Gerçekten, bu hükmün basit yargılama usulünde uygulanmasına engel olunmasının haklı bir nedeni de yoktur⁴⁰. Özellikle, 7251 sayılı Kanunla m. 140/5'de yer alan düzenlemenin değiştirilmesi nedeniyle, bu görüşü savunmak daha da haklı bir nitelik taşıyacaktır. Zira m. 140/5'de yer alan eski düzenleme, m. 139/1-ç deki yeni haliyle hakim görüşün düşüncesini aksini savunmayı daha da mümkün hale getirmektedir. Şöyle ki, 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce m. 140/5 hükmü şu şekildeydi: *"Ön inceleme duruşmasında, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için iki haftalık kesin süre verilir. Bu hususların verilen kesin süre içinde tam olarak yerine getirilmemesi hâlinde, o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılmasına karar verilir.*

Hükümden de anlaşılacağı üzere, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri ancak mahkemeye sunmadıkları delilleri sunabilmeleri amacıyla verilecek olan iki haftalık kesin süre *ön inceleme duruşmasında* verilmekteydi. 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra ise iki haftalık süre, m. 139/1-ç hükmüne göre *ön inceleme duruşma davetiyesi ile* (hatta bu davetiyenin tebliğinden itibaren) verilmektedir. Görüldüğü üzere taraflara söz konusu süre verme işlemi, değişiklikten sonra daha önceki bir aşamaya çekilmiştir⁴¹. Böylece eskiden ön inceleme duruşmasında iki haftalık

⁴⁰ BUDAK/KARAASLAN, s. 337.

⁴¹ Kanaatimizde de bu değişiklik pek isabetli olmamıştır. Her ne kadar bu değişiklik, ön inceleme duruşmasına kadar tarafların delil olarak dayandıkları belgelerin bir an önce toplanması işinin halledilmesi açısından olumlu olarak görülebilir ise de, ön inceleme duruşması tarafların üzerinde anlaşamadıkları noktaların, yani uyumsuzluk noktalarının tespit edildiği bir yargılama aşaması olduğu için, taraflar yeni düzenleme göre delil olarak sunup sunmama konusunda tereddüt yaşadıkları belgeleri de hak kaybı yaşamamak adına, henüz uyumsuzluk noktaları tespit edilmeden önce dosyaya sunmak zorunda kalacaklardır (DİRENİSA, s. 154). Mahkemelerdeki iş yoğunluğu dikkate alındığında uygulamada ön inceleme duruşmalarının tensip tutanağı 3-4 ay sonraya verilmektedir. Dolayısıyla, tarafların bu süre içerisinde delillerini mahkemeye sunamamalarının haklı bir gerekçesi bulunmamakta-

kesin süre verilir ve bu süre içinde deliller sunulmazsa, söz konusu delillere dayanmaktan vazgeçilmesine karar verilirken, yeni düzenlemeye göre, iki haftalık kesin süre ön inceleme duruşma davetiyesinin tebliğinden itibaren verilmekte, davetiyenin tebliğinden itibaren söz konusu süre içinde deliller sunulmazsa, bu kez ön inceleme duruşmasında, delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılma kararı verilecektir⁴².

Basit yargılama usulünde de ön inceleme aşaması vardır. Bir başka ifadeyle, ön inceleme, yazılı yargılama usulündeki gibi basit yargılama usulünde de yargılamanın ana evrelerinden birisini oluşturur⁴³. Nitekim m. 320 hükmünün başlığı "Ön inceleme ve tahkikat" şeklindedir. Ön incelemenin duruşmalı olarak⁴⁴ yapılması halinde, basit yargılama usulünde de taraflar, ön inceleme duruşmasına davet edilecektir. Zira m. 320/2 hükmünde mahkeme yapılacağı belirtilen işler, esasen ön inceleme aşamasında yapılacak olan işlerdir. Aynı hükmün birinci fıkrasındaki durum

dır (DİRENİSA, s. 183). Ayrıca, yapılan değişiklikte, tarafların ön inceleme duruşmasında yapılacak tespitlere göre bazı belgelerin sunulup sunulmamasına karar verme haklarının ellerinden alınmış olduğu da ifade edilmiştir. PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme", TBBD, S. 150, Y. 2020, s. 272. Dolayısıyla özellikle yazılı yargılama usulü bakımından bu değişikliğin tam anlamıyla isabetli olduğu kanaatinde değiliz. Aslında bu değişiklik kanaatimizce basit yargılama usulünün mahiyetine daha uygundur.

⁴² Bu konuda ayrıntı için bkz. DİRENİSA, s. 153 vd.; s. 180 vd.

⁴³ TANRIVER, s. 1114.

⁴⁴ Belirtmek gerekir ki basit yargılama usulünde m. 320/1 hükmüne göre "Mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir". Ancak kanaatimizce, bu hüküm, dava şartları ve ilk itirazlar gibi, duruşma yapılmaksızın karara bağlanabilecek hususlar bakımından uygulanabilir. Yoksa basit yargılama usulünde, duruşma yapılmaksızın esas hakkında karar verilmesi olanaklı değildir. Kaldı ki, yazılı yargılama usulünde de mahkeme m. 138/1 hükmüne göre öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar verir; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir. Demek ki yazılı yargılama usulünde de ancak dava şartları ve ilk itirazlar ön inceleme duruşması yapılmaksızın dosya üzerinden karara bağlanabilir.

söz konusu olmadığı takdirde, m. 320/2'de yapılacağı belirtilen ilk duruşma "ön inceleme" duruşması olacaktır. Duruşmadan söz edildiğine göre, mahkemenin, tarafları, duruşmaya davetiye ile çağıracağı izahtan varestedir. Dolayısıyla, basit yargılama usulünde de taraflar ön inceleme duruşmasına davetiye ile çağrılacağına göre, söz konusu duruşma davetiyesi ile birlikte taraflara, m. 322/1 hükmünün atfı dolayısıyla m. 139/1-ç hükmü uyarınca iki hafta kesin süre verilebilmesi gerekir. Özellikle 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra, basit yargılama usulünde tarafları bu olanaktan (haktan) mahrum bırakmanın haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklik uyarınca basit yargılama usulünde taraflara m. 139/1-ç hükmüne göre iki hafta kesin süre verilmesi, basit yargılama usulün amacı ve mahiyetine aykırı olmadığı gibi usul ekonomisi ilkesine de aykırı olmayacaktır.

Çünkü hem yazılı yargılama usulünde hem de basit yargılama usulünde, ön inceleme aşaması vardır ve ön inceleme duruşmalı yapıldığı takdirde, taraflar duruşmaya davetiye ile çağrılacaktır. Her iki yargılama usulü arasında bu açıdan bir farklılık yoktur. Her iki yargılama usulünde taraflar ön inceleme duruşmasına davetiye ile çağrılacağına göre, yazılı yargılama usulünde taraflara iki hafta süre verilmesine rağmen, basit yargılama usulünde bu sürenin verilemeyeceğini savunmanın haklı ve makul bir gerekçesi bulunmamaktadır. Örneğin her iki yargılama usulünde de ön inceleme duruşması mahkemece bir ay sonraya konulmuş ise, davetiyenin tebliğinden itibaren her iki usulde de taraflara iki hafta kesin süre verilmesi durumunda, bu sürenin, sadece basit yargılama usulü bakımından yargılamayı uzatacağının savunulması haklı ve mantıki değildir. Belki 7251 sayılı Kanunla değişiklik yapılmasından önce bu görüşü savunmanın, usul ekonomisi nedeniyle haklı bir gerekçesi olduğu düşünülebilirdi. Çünkü, eski m. 140/5'e göre iki haftalık süre ön inceleme duruşmasında verilmek-

teydi. Basit yargılama usulünde bu sürenin ön inceleme duruşması aşamasında verilmesinin yargılamayı uzatacağı endişesi bir ölçüde haklı görülebilirdi. Çünkü, basit yargılama usulünde mahkeme kural olarak üç duruşmada karar vermek zorundadır ve duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz (m. 320/2-3). Ayrıca basit yargılama usulünde, ön inceleme ile tahkikat duruşması birlikte yapılabilir (Yönetmelik m. 201/2)⁴⁵. İşte bütün bu hükümler⁴⁶, basit yargılama usulünün amacı ve diğer özellikleri dikkate alındığında, burada taraflara iki hafta süre verilmesinin yargılamayı uzatacağı endişesi bir ölçüde haklı görülebilirdi. Ancak, 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra söz konusu sürenin henüz ön inceleme duruşma davetiyesinin tebliği ile verilecek olması, özellikle başta yargılamanın usul ekonomisi ilkesine aykırı olarak gecikeceği endişesi ve bu konuda ortaya çıkacağı düşünülen diğer endişeleri bertaraf edebilecek niteliktedir. Bu nedenle, kanaatimizce, özellikle 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra, basit yargılama usulünün amacı ve özellikleri, m. 139/1-ç hükmünün bu usulde de uygulanmasına engel değildir.

⁴⁵ Gerçi aynı hükme göre yazılı yargılama usulünde de, hâkim ön incelemeyi tamamlayıp gerekli kararları verdikten sonra, aynı duruşmada tahkikata geçerek gerekli kararları verebilir. Ön inceleme ile tahkikat duruşmasının birlikte yapılması hâlinde, yargılama aşamaları tutanakta ayrı ayrı belirtilir.

⁴⁶ Basit yargılama usulünde sadece dava ve cevap dilekçesi verilebilmesi, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verilememesi de haklı bir gerekçe teşkil etmemektedir. Yazılı yargılama usulünden farklı olarak, basit yargılama usulünde tarafların ikinci dilekçelerini verememelerinin, bu yargılama usulünün ihdas amacına ve usul ekonomisi ilkesine uygun olduğu hususunda bir tereddüt yoktur. Kaldı ki doktrinde, basit yargılama usulünde tarafların sadece dava ve cevap dilekçesi verememelerinin, tarafların bu dilekçelere cevap veremeyeceği ve delil sunamayacağı anlamına gelmediği; aksine tarafların bu dilekçelere cevap verme ve cevapları ile sınırlı olarak delil sunma hakkına da sahip olması gerektiği ifade edilmektedir (ER-DÖNMEZ, s. 46-47). Demek ki basit yargılama usulünde sadece birer kez dilekçe verilebiliyor olması, m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanmasına engel değildir. Kaldı ki, m. 139/1-ç hükmüne göre verilecek iki haftalık kesin sürenin, dilekçeler aşaması tamamlandıktan sonra, ön inceleme duruşması davetiyesinin tebliği ile verileceğini, bu açıdan konunun tarafların kaç defa dilekçe verebilecekleri ile çok da bağlantılı olmadığını belirtmek gerekir.

Kaldı ki delillerin gösterilmesi ve sunulması ispat hakkıyla çok yakından ilgili bir husustur. Hatta doktrinde ispat hakkı, delilleri ikame hakkı olarak dahi nitelendirilmiştir⁴⁷. İspat hakkı, her şeyden önce, tarafların ellerinde bulunan ispat araçlarını, hakim tarafından uyuşmazlığın çözümünde dikkate alınması amacıyla mahkemeye sunabilmeleri anlamına gelmektedir⁴⁸. Gerçekten de ispat hakkının en önemli güvencelerinden birisi delil sunma hakkı olup, delillerin ibrazına ilişkin bazı süre sınırlamalarının getirilmesi en başta ispat hakkının sınırlanması olarak anlaşılabilir⁴⁹. Uyuşmazlığa ilişkin bilgi kaynağı niteliğinde olan delillerin, yargılamaya getirilmesine belirli bir aşamadan sonra izin verilmemesi, temelde ispat hakkının sınırlanması anlamını taşır⁵⁰. Kuşkusuz ispat hakkı da sınırsız bir hak değildir. Bu hakka getirilen sınırlamaların meşru ve anayasal temelleri vardır. Ancak, makul sürede yargılanma hakkı, usul ekonomisi ilkesi ve teksif ilkesi temelinde getirilen sınırlamaların ispat hakkını ihlal etmemesi için, ölçülü olması gerekir⁵¹. Ayrıca, hakim, belli sebeplerle, bir delilin ikamesi konusunda bir sınırlamaya gidebilirse de, bu imkanın Kanunda açık şekilde gösterilmesi ve hakimın böyle bir durumda, vereceği kararın gerekçesini göstermesi gerekir⁵². Bu açıklamalara göre, kanaatimizce, basit yargılama usulünde, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri ancak mahkemeye sunmadıkları delilleri sunabilmeleri amacıyla iki haftalık kesin süre verilmemesi, ispat hakkına getirilen ve ölçülü olmayan bir sınırlama teşkil edecektir.

47 Bkz. TORAMAN, s. 1505.

48 TORAMAN, s. 1505.

49 ÇİFTÇİ, Pınar, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, Ankara, 2018, s. 277.

50 ÇİFTÇİ, İspat Hakkı, s. 277.

51 ÇİFTÇİ, İspat Hakkı, s. 277.

52 TORAMAN, s. 1505.

Delil sunma hakkı, açıklama ve ispat hakkı boyutuyla hukuki dinlenilme hakkı bakımından da önemlidir. Zira açıklama hakkının önemli bir kısmını da ispat ve deliller oluşturur. İspat edilmeyen vakıa davaya esas alınamayacağı için, ispat faaliyeti de vakıalarla birlikte açıklama hakkından ayrı düşünülemez⁵³. İspat ve delil hakkı, hukuki dinlenilme hakkının gereğidir, bu haklar hukuki dinlenilme hakkından kural olarak ayrı düşünülemez⁵⁴. Kuşkusuz ispat ve delil hakkı, hukuki dinlenilme hakkının ayrılmaz bir parçası ise de bu konuda kanundan ve kanunun verdiği yetkiyle mahkeme tarafından getirilen sınırlamalar, her zaman hukuki dinlenilme hakkının ihlali sayılamaz. Ancak bu noktada önemli olan getirilen sınırlamaların hukuki dinlenilme hakkına da aykırı olup olmadığı veya hukuki dinlenilme hakkını da ortadan kaldıracı bir nitelik taşıyıp taşımadığıdır. Dolayısıyla, tarafların delil gösterme hakları ortadan kaldırılır, gereğinden fazla sınırlanır, hukuki dinlenilme hakkıyla bağdaşmayan yasaklar getirilir ya da gösterdikleri deliller incelenmeden karar verilirse, hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş sayılacaktır⁵⁵. İspat faaliyeti ve delillerin ibrazına ilişkin süreler konulması ve bu konuda bazı sınırlamalar getirilmesinin başlı başına hukuki dinlenilme hakkının ihlali sayılmayacağı kabul edilmektedir. Yine teksif ilkesi ve usul ekonomisi ile bağlantılı olarak getirilen sınırlamalar da hukuki dinlenilme hakkına aykırı sayılmamaktadır⁵⁶. Ancak bu konuda taraflara kanun çerçevesinde yeterli fırsatın da verilmesi gerekir. Bu açıklamalar çerçevesinde kanaatimizce, basit yargılama usulünde de taraflara dilekçelerine gösterdikleri ancak henüz sunmadıkları delilleri su-

⁵³ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara, 2003, s. 123; ayrıca bkz. ÇİFTÇİ, İspat Hakkı, s. 233 vd.

⁵⁴ ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme, s. 125.

⁵⁵ ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme, s. 126.

⁵⁶ ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme, s. 127.

nabilmeleri amacıyla iki hafta kesin süre verilmesi hukuki dinlenilme hakkı bakımından daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Kanaatimizce, delillerin sunulması bakımından teksif ilkesinin de burada çok katı bir şekilde uygulanmaması gerekir⁵⁷. Zira, delil sunma hakkı biraz önce de ifade edildiği üzere ispat hakkı ile ilgilidir ve gerçekten de "hukuk demek ispat demektir". Delil⁵⁸, iddia ve savunmanın ispatına yarayan araçtır. Bir taraf gerçekte ne kadar haklı olursa olsun, ileri sürmüş olduğu hakkını (duruma göre savunmasını) ancak kanunda öngörülen delillerle ispat edebildiği takdirde, davanın lehine karara bağlanmasını sağlayabilir. Dolayısıyla, iddia ve savunma dahilinde olan delillerin ibrazına, mümkün olduğunca izin vermek gerekir⁵⁹. Kuşkusuz teksif ilkesi usul ekonomisine hizmet etmekle birlikte, bu ilkenin çok katı bir şekilde uygulanması, ispat (ve hukuki dinlenilme hakkını) ihlal edebilecektir⁶⁰. Uygulamada davaların çok basit nedenlerle ve gereksiz sebeplerle uzadığı bilinmektedir. Bu gerçek dikkate alındığında, sırf taraflara delil sunmak için sadece iki hafta süre verilmesinin yargılamayı uzatacağı endişesi çok da haklı bir gerekçe teşkil etmemektedir.

SONUÇ

Basit yargılama usulü, Kanunda oldukça kısa bir şekilde düzenlenmiştir. Bu usulde ayrıca düzenlenmeyen hususlarda, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanacağı şeklinde bir atıf hükmüyle (m. 322/1) yetinilmiştir. Kanun koyucu, delillerin

⁵⁷ Bu konuda bkz. YILDIRIM, Mehmet Kâmil, "Teksif ve Sözlülük İlkeleri Açısından Yargılama Usulleri Hakkında Düşünceler", Prof. Dr. Ergun ÖNEN'e Armağan, İstanbul, 2003, s. 477.

⁵⁸ Bu konuda bkz. ATALAY, Oğuz, "Delil Kavramı Üzerine", Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. 1, Ankara, 2009, s. 129-139.

⁵⁹ ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme, s. 119.

⁶⁰ Delillerin sunulması hususunda her iki yargılama usulünde taraflara eşit şans verilmesi silahların eşitliği ilkesinin de bir gereğidir. Delillerin toplanmasının, silahların eşitliği ilkesiyle ilişkisi hakkında bkz. HANAĞASI, Emel, Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği, Ankara, 2016, s. 396 vd.

gösterilmesi ve sunulması bakımından da basit yargılama usulünde ayrıntılı düzenlemeler yapmamıştır. Dolayısıyla delillerin gösterilmesi ve sunulması hususunda da m. 322/1'deki atıf nedeniyle (hakkında düzenleme bulunmayan hususlarda) yazılı yargılama usulünün uygulanması gerekir. Kanaatimizce basit yargılama usulünde, tarafların dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz mahkemeye sunmadıkları delilleri sunabilmeleri hususunda m. 318 hükmünde sınırlayıcı tarzda özel bir düzenleme yapılmamıştır. Ayrıca m. 318'de yapılan düzenlemede kanun koyucu, m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanması hususunda kasıtlı bir susma içinde de değildir. Diğer bir ifadeyle, kanun koyucu m. 318 hükmünde bu konuda bir düzenleme yapmamakla, m. 139/1-ç hükmünün basit yargılama usulünde uygulanmasını istememiş (bu hususu adeta susarak yasaklamış) değildir. Aksine kanaatimizce, kanun koyucu m. 318 hükmünde sadece düzenleme yapmak istediği kadar bir düzenleme yapmış, diğer hususları m. 322/1'deki atıf hükmünün uygulamasına bırakmıştır. Dolayısıyla yukarıda açıklanan nedenlerle m. 322/1 deki atıf hükmü uyarınca, yazılı yargılama usulüne ilişkin m 139/1-ç hükmü basit yargılama usulünde de uygulanabilmelidir. Aksine düşüncenin, tarafları bu olanaktan mahrum bırakmanın, özellikle 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Taraflar bakımından iki yargılama usulü arasında bu şekilde bir ayırım yapılması, silahların eşitliği, hukuki dinlenilme hakkı ve ispat hakkı gibi bazı yargısal hak ve ilkelerle de bağdaşmamaktadır. Kuşkusuz önemli olmakla birlikte, usul ekonomisi ilkesi, her zaman diğer bazı yargısal hak ve ilkelerin göz ardı edilmesine adeta genel bir gerekçe teşkil etmemelidir. Bu konuda tarafların ispat hakkına üstünlük tanınmasını esas alan bir yaklaşım daha isabetli olacaktır.

KAYNAKLAR

- AKKAYA, Tolga, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Hasredilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2003.
- ARSLAN, Ramazan, "Dava ve Cevap Dilekçelerinin Hazırlanması ve Ön İnceleme", Bankacılar Dergisi, S. 80, Y. 2012, s. 67-82.
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Se-ma/HANAĞASI, Emel, Medeni Usul Hukuku, Baskı 6, Ankara, 2020,
- ATALAY, Oğuz, "Delil Kavramı Üzerine", Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. 1, Ankara, 2009, s. 129-139.
- ATALAY, Oğuz, Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı, İzmir, 2001.
- ATALI, Murat, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, C. III, Baskı. 15, İstanbul, 2017.
- BİLGİÇ, Hasan Basri, Medeni Usul Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2018.
- BOLAYIR, Nur, Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hakimin Rolü, İstanbul, 2014.
- BÖRÜ, Levent, İddia ve Somutlaştırma Yükü, Ankara, 2016.
- BUDAK, Ali Cem/KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku, Baskı 4, Ankara, 2020.
- ÇELİKOĞLU, Cengiz Topel, Medeni Usul Hukukunda Avukatın Delil Toplaması, 2.Baskı, Ankara 2012.
- ÇİFTÇİ, Pınar, "Boşanma Davalarında Delillerin Gösterilmesi ve İbrazına İlişkin Güncel Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararlarının (Önemli Bir İçtihat Değişikliğinin) Değerlendirilmesi", DEÜHFD, C. 20, S. 1, 2018, s. 15-61.
- ÇİFTÇİ, Pınar, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları, Ankara, 2018 (ÇİFTÇİ, İspat Hakkı).
- DİRENİSA, Efe, Hukuk Yargılamasında Ön İnceleme Aşaması, Baskı 1, İstanbul, 2021.

- EDİS, Seyfullah, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Baskı 6, Ankara, 1997.
- ERDÖNMEZ, Güray: "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazi", İBD C. 87, S. 5, 2013, s. 15-53.
- GÖRGÜN, Şanal/BÖRÜ, Levent/TORAMAN, Barış/KODAKOĞLU, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, Baskı 9, Ankara, 2020.
- HANAĞASI, Emel, Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi, Ankara, 2016.
- KARSLI, Abdürrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, Baskı 5, İstanbul, 2020.
- KIRCA, Çiğdem, "Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama" AÜHFD, C. 50, S. 1, 2001, s. 91-119.
- KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C. II, Ankara, 2020.
- KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Baskı 3, Ankara, 2019.
- ÖZÇELİK, Volkan, Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi, Ankara, 2020.
- ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara, 2003 (ÖZEKES, Hukuki Dinlenilme).
- ÖZEKES, Muhammet, "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler", DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C.1, İzmir, 2015, s. 263-300.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme", TBB, S. 150, Y. 2020, s. 247-299.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Baskı 8, İstanbul, 2020.

- SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, Baskı 5, İstanbul 2014.
- SUNAR, Gülcan, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Basit Yargılama Usulüne İlişkin Hükümleri Üzerine Düşünceler", Prof. Dr. Yavuz Alangoya için Armağan, İstanbul-2007, s. 257-281.
- TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku, C. 1, Baskı. 2, Ankara, 2018.
- TORAMAN, Barış, "Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, Y. 2015, s. 1483-1523,
- ULUKAPI, Ömer/YARDIMCI, Taner Emre, "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Sonradan Delil Gösterilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 483-507, Basım Yılı: 2015, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, s. 483-507.
- ULUKAPI, Ömer/YARDIMCI, Taner Emre, "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Sonradan Delil Gösterilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 483-507, Basım Yılı: 2015, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, s. 483-507.
- YARDIMCI, Taner Emre, Hukuk Yargılamasında Somutlaştırma Yükü, İstanbul, 2017.
- YAVAŞ, Murat, "Medeni Yargılamanın Amacı Bağlamında İspat Yükü Kavramı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, Prof. Dr. Mehmet Akif AYDIN'a Armağan C. 21, S. 2, Y.2015, s. 741-761.
- YILDIRIM, Mehmet Kâmil, "Teksif ve Sözlülük İlkeleri Açısından Yargılama Usulleri Hakkında Düşünceler", Prof. Dr. Ergun ÖNEN'e Armağan, İstanbul,2003, s. 467-491.

YILMAZ, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt. 4, Baskı 4, Ankara, 2021.

YILMAZ, Ejder, Medeni Yargılama Hukukunda Islah, Baskı 5, Ankara, 2021.